

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-35>**Наталія ДЗЮБИШИНА,***orcid.org/0000-0002-2704-8157**кандидат педагогічних наук, доцент,
декан художньо-педагогічного факультету
Рівненського державного гуманітарного університету
(Рівне, Україна) dzubisanatalia@gmail.com***Лариса КОСТЮК,***orcid.org/0000-0003-2379-2883**кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології та мистецької освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) larisakostyuk@ukr.net*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИ КОМПЕТЕНТІСНІЙ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті висвітлено сутність понять «компетентність», «формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері мистецтва». Здійснено порівняння компетентнісної моделі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей із традиційною. Відмічено, що компетентність майбутнього фахівця мистецької галузі формує такі якості, як здатність реалізувати свої знання, вміння, досвід у творчій діяльності і професійній сфері, одночасно усвідомлюючи свою соціальну значимість і особисту відповідальність за результати цієї діяльності і необхідність її постійного вдосконалення. На основі системного, особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів, прийнятих у сучасній педагогіці, розроблено компетентнісну модель підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей. Зауважено, що науково-дослідницький компонент розробленої моделі визначає здатність здобувача використовувати сучасні наукові методи досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний літературний чи методичний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти відповідно до сучасних вимог й презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом. У свою чергу, наукові методи дослідження при підготовці фахівців мистецьких спеціальностей являють собою організацію пошукової, пізнавальної діяльності здобувачів, що здійснюється шляхом постановки викладачем пізнавальних і практичних завдань, які вимагають самостійного творчого вирішення. Наведено схему підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей через наукові дослідження. Здійснено класифікацію наукового дослідження здобувачів мистецьких спеціальностей за основними видами. Сформовано основні наукові методи пошуково-дослідницької роботи при підготовці фахівців в галузі мистецтва в рамках вивчення дисципліни «Соціокультурна сфера в умовах трансформації». Встановлено, що впровадження в освітній процес сучасних наукових методів дослідження є необхідною умовою підвищення якості освіти і підготовки фахівців у сфері мистецтва на високому професійному рівні.

Ключові слова: освіта, мистецтво, здобувач, педагог, компетентність, метод, наукове дослідження.

Natalia DZYUBYSHYNA,*orcid.org/0000-0002-2704-8157**Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Artistic Pedagogical Faculty
Rivne State University of the Humanities
(Rivne, Ukraine), dzubisanatalia@gmail.com***Larysa KOSTIUK,***orcid.org/0000-0003-2379-2883**Associate Professor at the Department of Cultural Studies and Art Education
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko
(Drohobych, Lviv region, Ukraine), larisakostyuk@ukr.net*

APPLICATION OF SCIENTIFIC RESEARCH METHODS IN THE COMPETENCE MODEL OF TRAINING DEGREE-SEEKING STUDENTS OF ARTISTIC SPECIALTIES

The academic paper is concerned with the essence of the concepts of «competence», «professional competence formation of future professionals in the sphere of art». A comparison of the competence-based model of training degree-seeking students of artistic specialties with the traditional one has been conducted. It has been revealed that the competence of a future specialist in the artistic sphere forms such qualities as the ability to implement the knowledge gained, skills, experience in creative activity and professional sphere, while recognizing one's social significance and personal responsibility for the results of this activity and the need for its constant improvement. Through the prism of the systemic, personal, activity-based and competence-based approaches adopted in modern pedagogy, a competence-based model of training degree-seeking students of artistic specialties has been developed. It has been emphasized that the scientific-research component of the developed model determines the ability of the degree-seeking student to use modern scientific research methods, select, analyze, systematize and synthesize the actual literary or methodological material; summarize the results of the research performed and formulate its novelty; draw up the results of scientific research in accordance with modern requirements and present it in oral or written form, using the appropriate terminological tool. At another point, scientific research methods applied in training specialists of artistic specialties are the organization of search, cognitive activity of degree-seeking students, carried out by the teacher setting cognitive and practical tasks that require independent creative solution. The scheme of training degree-seeking students of artistic specialties through scientific research has been presented. The classification of scientific studies of degree-seeking students of artistic specialties by basic types has been carried out. The core scientific methods of search and research activities have been formed in the course of training specialists in art sphere in the framework of the studying the discipline «Social-cultural sphere in the context of transformation». It has been established that the introduction of modern scientific research methods into the educational process is a necessary condition for improving the quality of education and training specialists in the sphere of art at a high professional level.

Key words: education, art, a degree-seeking student, teacher, competence, method, scientific research.

Постановка проблеми. У сучасній вітчизняній професійній освіті реалізуються завдання щодо інтеграції системи навчання в європейський освітній простір, вводиться дворівнева система у вищу професійну освіту (бакалаврат і магістратура); впроваджується система кредитних (залікових) одиниць; поліпшується система контролю якості освіти.

У цьому контексті актуальною проблемою є необхідність підвищення ефективності підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей, що можливо при використанні компетентнісної моделі, яка передбачає комплексний і всебічний розвиток особистості, формування креативного, аналітичного та інноваційного типу мислення, розширення і посилення міжпредметних зв'язків, практико-орієнтованість, вміння застосовувати отримані в процесі навчання знання і навички в житті. Однією з ключових проблем здійснення переходу від раніше існуючої предметно-знанцевої моделі до компетентнісної є доповнення поняття «кваліфікація» компетентнісними ознаками, внаслідок чого виникає необхідність розробки нових критеріїв оцінювання якості навчання – кластерів компетенцій і субкомпетенцій для кожного конкретного модуля.

За умови застосування в навчанні на мистецьких спеціальностях компетентнісної моделі особливу роль відіграє розвиток професійних, спеціальних компетенцій, активізація творчих

здібностей. Тому компетенції, отримані при грамотно організованому процесі навчання мистецтву, дозволять поліпшити професійну підготовленість здобувачів мистецьких факультетів.

Аналіз досліджень. Проблема формування компетентнісної моделі та процес фахової мистецької підготовки є предметом дослідницької уваги таких учених, як Е.Б. Абдулін, Л.В. Беземчук, Ю.Д. Бойчук, Ю.А. Галімов, П.О. Завгородній, О.О. Ільченко, Н.В. Кобзар, О.А. Комаровська, В.А. Лісовий, В. І. Самохвалов, Л. Овсієнко, Т.М. Руденька, Я.В. Сверлюк, О.Л. Ходань та ін.

Мета статті – визначити основні методи наукового дослідження при компетентнісній моделі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку гуманітарної освіти важливу роль відіграє одна з її складових – це мистецька освіта, метою якої є виховання духовно-цілісної особистості, покликаної розуміти і осмислювати світ, суспільство, людину з позиції естетичних, моральних цінностей, історичного та культурного практичного досвіду.

Модернізація системи вищої освіти в сфері мистецтва спрямована на вирішення складних завдань реалізації компетентнісно-орієнтованих основ сучасного процесу педагогічної підготовки здобувачів. Компетентнісна парадигма націлює на представлення результатів освітнього процесу у

вигляді системи професійних та освітніх компетентностей здобувачів мистецьких спеціальностей.

На початку XXI ст. деякі автори компетентнісних моделей підготовки фахівців звернулися до інструментарію модульного підходу, що в сукупності з методологією компетентнісного, а також контекстного підходу дозволило отримати нові науково-практичні результати, які значно підвищують якість методичної реалізації освітнього процесу у закладі вищої освіти (Галімов, 2011; Ходань, 2013).

Однією з найважливіших особливостей професійної підготовки фахівця у сфері мистецтва є зростання значення його компетентності. Дослідник Ю.Д. Бойчук під компетентністю розуміє спеціальну здатність людини, необхідну для виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, що включає вузькоспеціальні знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої дії (Бойчук, 2013: 132). На думку дослідниці Т.М. Руденької, компетентність – це системна єдність, що інтегрує особистісні, предметні й інструментальні особливості та засоби. Автор вважає, що компетентність – це не просто володіння знаннями, а постійне прагнення до їх оновлення та використання в конкретних умовах, тобто володіння оперативними й мобільними знаннями; це гнучкість і критичність мислення, що припускає здатність вибирати найбільш оптимальні та ефективні рішення і відкидати помилкові (Руденька, 2017: 34). Науковець Н.В. Кобзар вказує, що компетентність, яка спрямована на професійну діяльність, є здатністю застосовувати свої знання та вміння в науковій і дослідницькій практиці, використовуючи при цьому всі свої розумові, психологічні й навіть фізичні можливості (Кобзар, 2010: 36). У своїх працях зарубіжний вчений К. Крістенсен зазначає, що компетентність характеризує суб'єкта діяльності й означає володіння відповідними знаннями та здібностями, що дозволяють людині обґрунтовано судити про певну сферу діяльності й ефективно в ній діяти (Christensen, 2003).

У сучасних дослідженнях відзначається, що просте засвоєння знань з мистецтва і володіння технічними (виконавськими) навичками не приводить безпосередньо до накопичення художнього і творчого потенціалів особистості, до розвитку здібностей самовираження і самоствердження, збагачення досвіду ставлення особистості до життя. Рішення проблеми якісної підготовки майбутнього фахівця у сфері мистецтва пов'язано сьогодні з формуванням компетентнісної моделі

освіти (В. Болотов, І. О. Зимня, Н.В. Кузьміна, А.К. Маркова, Л.М. Мітіна, А.В. Хуторський, і ін.).

Дана модель, що висуває в центр освітнього процесу поняття компетенції, розглядає її як здатність суб'єкта належно застосовувати знання і вміння, які у нього формуються, в конкретній ситуації для ефективного вирішення поставленого завдання. Сьогодні модель, яка реалізує інноваційний процес в освіті, відповідає загальній концепції освітнього стандарту, прийнятій в більшості розвинених країн. Вибір цього шляху в підготовці фахівців обумовлюється низкою причинно-наслідкових чинників у сфері мистецької освіти. У традиційній системі мистецької освіти у ЗВО проблеми розвитку в основному були пов'язані з поліпшенням якості і вдосконаленням навчання, де здобувач є виконавцем планів викладача. Розглядаючи проблеми в сфері мистецької освіти, ми бачимо, що однієї теоретичної підготовки тут недостатньо. Необхідна активізація здобувача на саморозвиток, що дає можливість прояву творчого потенціалу всіх суб'єктів освітнього процесу: і здобувачів, і педагогів. Пріоритет тут повинен бути за практичною діяльністю, яка вимагає від особистості активної творчої позиції.

Тому порівняння компетентнісної моделі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей із традиційною можна побачити в табл. 1.

Досліджуючи вплив даної моделі на організацію освітнього простору мистецьких спеціальностей, потрібно відзначити її особливості, які полягають в об'єднанні практичної і творчої сторін освітнього процесу, що включає когнітивну, операційно-технологічну, мотиваційну, етичну, соціальну та інші складові, а також її результати, систему ціннісних орієнтацій та ін.

Таким чином, компетентнісна модель організації освітнього процесу мистецького ЗВО орієнтує його на практичні результати, що актуалізує появу в теорії навчання і виховання поняття «компетентність», яке означає здатність мобілізувати отримані вміння, знання, досвід, способи поведінки в умовах конкретної діяльності.

Аналіз наукової літератури дозволяє у якості методологічної основи для побудови компетентнісної моделі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей використати системний, особистісний, діяльнісний і компетентнісний підходи, прийняті в сучасній педагогіці: компетентнісний (В.А. Адольф, А.В. Хуторський, В.І. Байденко, Ю.Т. Татур); діяльнісний (В.Г. Іванов, М.Н. Берулава, І.Д. Зверев, В.Н. Максимова та ін.); системний (В.Г. Афанасьєв, В.П. Беспалько, Г.М. Ільмуш-

Порівняння компетентнісної моделі підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей із традиційною

Традиційна модель	Компетентнісна модель
<p>Мета: ознайомлення з основними принципами роботи в мистецькій сфері</p>	<p>Мета: формування компетенцій, підвищення рівня підготовки з професійно орієнтованих дисциплін за допомогою навчання мистецьким технікам</p>
<p>Завдання: - розширення кола інтересів здобувачів, виховання у них естетичних потреб і емоційного ставлення до дійсності; - розвиток творчих здібностей та уяви; - розвиток професійних навичок через формування практичних умінь.</p>	<p>Завдання: - розвиток професійних навичок через формування практичних умінь; - отримання необхідних практико-орієнтованих знань всередині взаємоінтегрованих дисциплін; - активізація творчо-інформаційного пошуку; - розвиток аналітичного, образного, абстрактного, критичного мислення; - розвиток комунікативних навичок, виховання почуття відповідальності; - розвиток вміння адаптуватися до мінливих умов; - розвиток навичок роботи в колективі; - формування інноваційного типу мислення з прагненням до знаходження оптимальних рішень.</p>
<p>Науково-теоретичний базис: переважно іноземна література за методиками навчання мистецьким технікам. Характеризується організацією дослідно-експериментальної роботи з урахуванням творчого досвіду викладачів від кафедр, факультету, на яких проводиться дослідження.</p>	<p>Науково-теоретичний базис: ґрунтується на принципах наукового підходу, використанні комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, базування на останні досягнення вітчизняної та світової науки (педагогіки, психофізіології, мистецтвознавства і естетики, теорії та практики естетичного виховання і художньої освіти, філософії, методики викладання фахових дисциплін). Характеризується системною організацією дослідно-експериментальної роботи з урахуванням апробованого творчого досвіду педагогів, в тому числі від кафедр, факультету, на яких проводиться дослідження.</p>
<p>Методичні засади викладання: навчання містить малу кількість теоретичного і наочного матеріалу, здобувачі знайомляться з мистецькими техніками на прикладі майстер-класів, методу наочного виправлення помилок і роз'яснення помилок викладачем, від професіоналізму якого залежить ефективність викладання при наявності слабо розробленої системи.</p>	<p>Методичні засади викладання: відбувається наочне і теоретичне ознайомлення з принципами роботи у формі майстер-класів, методу наочного виправлення помилок і роз'яснення помилок викладачем (поетапність виконання завдання, знайомство з різними техніками і манерами виконання), матеріально-технічними аспектами (захист, зберігання, оформлення, реставрація), в тому числі з демонстрацією робіт майстрів як вітчизняної, так і зарубіжної школи (можливо відвідування музеїв, виставок відповідних тематики). Розвиток творчих здібностей передбачає відносну самостійність здобувача у виборі змішаних технік, освоєння динамічних прийомів роботи. Розглядаються прийоми роботи в суміжних техніках.</p>
<p>Засоби навчання: спеціальна наукова і навчальна література (книги, альбоми, каталоги виставок), ізоматеріали (репродукції, фотографії, ілюстрації і т. п.), схеми.</p>	<p>Засоби навчання: розроблені поетапні наочні посібники з описом методики роботи, схеми. Спеціальна наукова і навчальна література (книги, альбоми, каталоги виставок), ізоматеріали (репродукції, фотографії, ілюстрації і т.п.)</p>
<p>Форми проведення занять: лекції, практикуми (лабораторні роботи)</p>	<p>Форми проведення занять: лекції, практикуми (лабораторні роботи), активні та інтерактивні: проблемні ситуації, майстер-класи, зустрічі з експертами і фахівцями</p>

Джерело: складено автором на основі (Беземчук, 2014; Комаровська, 2016).

кін, Н.В. Кузьміна); особистісно-орієнтований (В.І. Загвязинский, Е.Ф. Зеєр, І. С. Якиманська).

У структуру розробленої моделі (на прикладі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності») увійшли вхідний, змістовний, організаційно-діяльнісний, критеріально-оціночний і вихідний блоки (рис. 1).

Вхідний блок розроблений з урахуванням вимог стандарту вищої освіти за спеціальністю 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» (Наказ Міністерства освіти і науки України, 2020), кваліфікаційних характеристик магістрів, а також потреб ринку праці і соціальних замовлень на підготовку фахівців, здатних вирішувати творчі професійні завдання відповідно до вимог сучасного розвитку суспільства. Він представлений метою – формуванням професійної компетентності майбутніх магістрів мистецьких спеціальностей, і завданнями, що забезпечують її досягнення.

Змістовний блок відображає сутність, структуру і зміст професійної компетентності магістрів, тому в нього включені: засвоєння системи професійних знань в частині проєктної діяльності, формування готовності і здатності реалізовувати отримані знання, а також підвищення мотивації до отримання знань та їх використання у професійній діяльності.

Виходячи з вимог до змісту і рівня підготовки випускника, викладених у стандарті вищої освіти за спеціальністю 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», даний блок представлений дисциплінами «Соціокультурна сфера в умовах трансформації», «Стратегія культурної політики України» та ін. та їх дидактичним забезпеченням.

В організаційно-діялісному блоці розкриваються методи підготовки здобувачів (науково-дослідні), а також характеризується їх діяльність. Важливою сполучною ланкою між навчальною та майбутньою професійною діяльністю є квазіпрофесіональна діяльність здобувачів. Такою є створення соціокультурних проєктів та їх подання на конкурсах.

Критеріально-оціночний блок включає критерії, показники і рівні сформованості професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту соціокультурної діяльності. Мотиваційний критерій відображає емоційно-чуттєві прояви особистості по відношенню до майбутньої професійної діяльності, дозволяє виявляти мотивацію до отримання професійних знань і професійного становлення. Когнітивний критерій характеризує засвоєння професійних знань у сфері професійної діяльності. Діялісний критерій відображає вміння застосовувати отримані знання на практиці, здійснювати професійну діяльність, воло-

діти методами соціокультурного проєктування. Науково-дослідницький критерій виявляється в готовності і здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом використання методів наукового пізнання, застосування творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі та оцінці результатів дослідницької діяльності. Даний блок дозволяє здійснювати діагностику рівнів сформованості професійної компетентності на всіх етапах навчання, проводити корекцію процесу формування даної компетентності у здобувачів.

Результативний блок відображає ефективність формування професійної компетентності майбутніх магістрів з менеджменту соціокультурної діяльності.

Зауважимо, що науково-дослідницький компонент у компетентнісній моделі визначає здатність здобувача використовувати сучасні наукові методи досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний літературний чи методичний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти відповідно до сучасних вимог й презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом. У свою чергу, наукові методи дослідження при підготовці фахівців мистецьких спеціальностей являють собою організацію пошукової, пізнавальної діяльності здобувачів, що здійснюється шляхом постановки викладачем пізнавальних і практичних завдань, які вимагають самостійного творчого вирішення. Методологічна специфіка визначається тим, що вона орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і забезпечує його механізми, на виявлення різноманітних типів зв'язків об'єкта і зведення їх в єдину теоретичну картину.

Інструментом такого дослідження є системний аналіз, що представляє собою сукупність методів і прийомів для вивчення складних об'єктів, до якого входять методи проєктування, евристичні методи та інші. Їх сутність обумовлена специфічними функціями. Вони організують творчий пошук і застосування знань, є умовою формування інтересу, потреби у творчій діяльності, в самоосвіті та включають в себе (рис. 2): систематизацію наукової інформації; аналіз наукової інформації (виявлення наукової проблеми; побудова теоретичної моделі цієї проблеми; методика вирішення проблеми; вирішення проблеми на основі її моделі з використанням одного або декількох методів системного аналізу); лабораторні дослідження; узагальнення отриманих результатів.

Рис. 1 – Компетентнісна модель підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей (на прикладі спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»)

Джерело: авторська розробка

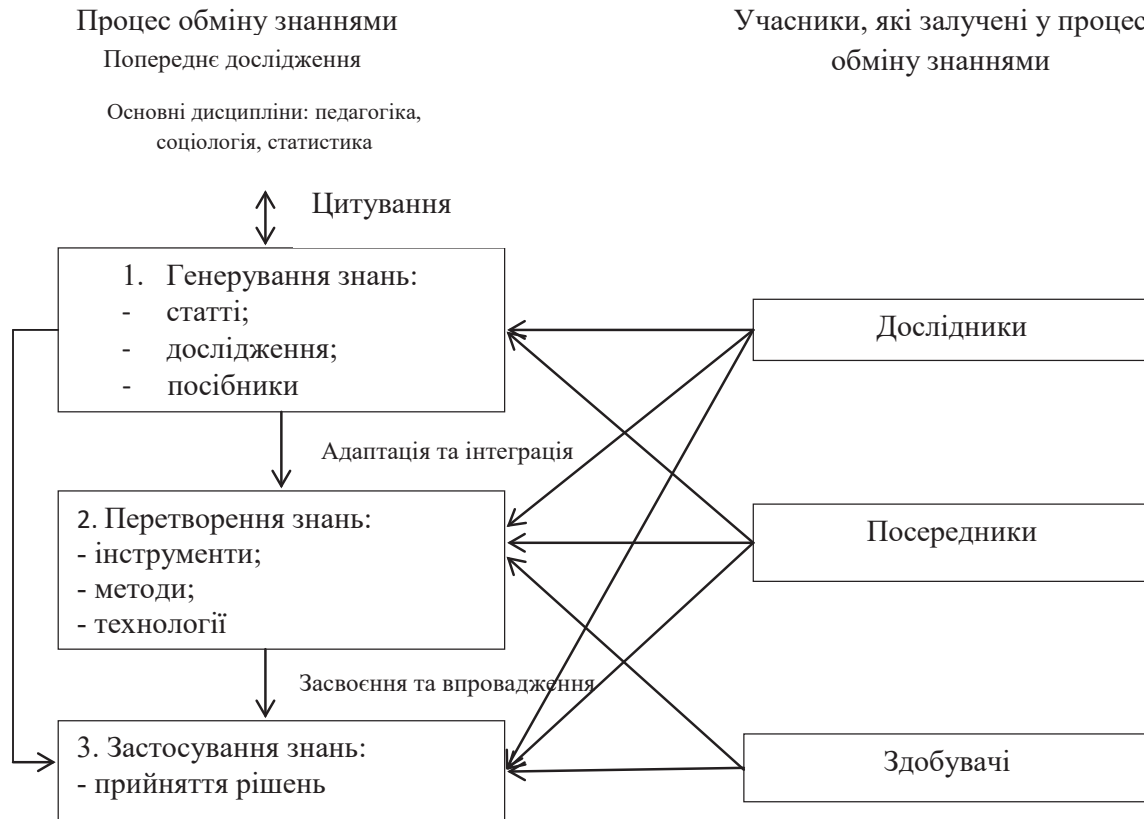

Рис. 2 – Схема підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей через наукові дослідження

Джерело: складено автором на основі (Комаровська, 2016; Овсієнко, 2017).

На даний час наукове дослідження в освіті є активно розвиваючою пізнавальною системою, що забезпечує функціонування інноваційного соціуму. Так, залежно від змісту і порядку здійснення все різноманіття наукових досліджень здобувачів мистецьких спеціальностей по їх відношенню до навчального процесу освоєння освітніх програм вищої професійної освіти може бути класифіковано за такими основними видами: наукове дослідження, вбудоване в освітній процес; наукове дослідження, яке доповнює освітній процес; наукове дослідження, паралельне освітньому процесу.

Для формування дослідницьких навичок здобувачів мистецьких спеціальностей, а саме магістрів з менеджменту соціокультурної діяльності, пропонуємо використовувати такі організаційні форми пошуково-дослідницької роботи.

1. Включення елементів наукового дослідження в навчальні заняття. На семінарських заняттях викладачем ставиться проблемне завдання, вирішення якого проводиться в кілька етапів: усвідомлення і прийняття проблемної ситуації, формулювання послідовності вирішення проблемного завдання, питання, що впливають з проблемної ситуації; рішення проблемної задачі, в процесі

якого організується розумова діяльність і висувуються нові ідеї. У методичній літературі наводяться прийоми для створення проблемних ситуацій: викладач пропонує здобувачам розглянути проблему з різних позицій (наприклад, педагога); спонукає здобувачів робити порівняння, узагальнення, висновки із ситуації, зіставляти різні факти; ставить конкретні питання (на узагальнення, обґрунтування, конкретизацію, логіку). Після прийняття проблеми до вирішення і оформлення її в словесну форму, яка відокремлює відоме від невідомого, проблемна ситуація перетворюється в проблемну задачу. Проблемна задача – задача, яка не має стандартного вирішення, тобто не за схемою, алгоритмом, за зразком. Проблемне питання відрізняється від звичайного тим, що воно відкриває можливість неоднозначного вирішення, орієнтованого на суперечливу ситуацію і спонукає здобувача до пошуку невідомого, нового знання. Це сприяє формуванню спеціальних дослідницьких навичок, розвитку творчого підходу до вирішення конкретних завдань, вміння самостійно приймати і реалізовувати рішення.

У підготовці здобувачів мистецьких спеціальностей виділяється декілька основних наукових

методів пошуку і формування нових ідей: *методи мозкового штурму, інверсії, аналогії, емпатії, «вживання в роль», асоціації, фантазії, нових комбінацій і т.д.* Перший метод розглядається як надзвичайно швидкий шлях генерування необхідної різноманітності ідей в якості основи для пошуку рішення. Виявити практично ідеї, які втілюються, з безлічі пропозицій можна після того, як проєктна сторона буде детально досліджена. Метод інверсії, або відсторонення, служить для отримання нової точки зору або нового підходу до вирішення завдання. Плідним представляється метод асоціацій. Одним із способів формування ідеї є пошук асоціацій, що мають відношення до проєктної задачі. Асоціації за суміжністю, схожістю і контрастом, почерпнуті з асоціативного фонду, що зберігається в пам'яті здобувача, зв'язуються між собою відповідно до логіки даної предметної системи. Ця логіка робить асоціації опорою продуктивної перетворювальної діяльності, призводить до відкриття нового ставлення до проєкту. Для стимулювання нових ідей з успіхом можна застосовувати метод аналогії, тобто використовувати аналогічні рішення, почерпнуті з інших сфер, для отримання нових мистецьких рішень. Метод емпатії будується на основі отождолення особистості однієї людини з особистістю іншого. У нашому випадку здобувач бере на себе роль майбутнього споживача, прогнозуючи його можливу реакцію на соціокультурний проєкт.

Викладач може використовувати також *метод спостереження за навчальною, науковою творчою діяльністю здобувачів, аналіз проєктів.*

Розглянемо докладніше можливості одного з креативних методів евристичного навчання – *методу «мозкового штурму»* для формування дослідницьких умінь здобувачів на семінарських заняттях з дисципліни «Соціокультурна сфера в умовах трансформації».

Основне завдання методу – збір якомога більшої кількості ідей в результаті звільнення учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів.

Процедура «мозкового штурму» складається з наступних етапів: 1) формулювання навчальної проблеми, формування робочих груп і експертної групи, яка буде відбирати найкращі ідеї; 2) розминка – швидкий пошук відповідей на питання і завдання тренувального характеру; 3) «штурм» поставленої проблеми (10-15 хв); фіксування експертами висунутих ідей; 4) оцінка і відбір найкращих ідей групою експертів; 5) обговорення підсумків роботи груп, оцінка найкращих ідей, їх публічний захист. В якості «мозкового штурму»

на заняттях із соціокультурної сфери в умовах трансформації можуть використовуватися такі проблемні питання: *Яка специфіка сучасного українського соціокультурного простору та його характерні риси? Які етнонаціональні особливості притаманні українському народу та вкажіть їх прояви в умовах творення нової соціокультурної реальності? Назвіть принципи гуманізації українського соціокультурного простору? Які соціально-політичні підвалини формування сучасної української соціокультурної ситуації? Наведіть соціокультурні пріоритети сучасної вищої освіти в Україні? і т.д.*

Застосування методів проблемного навчання дозволяє викладачу будувати заняття таким чином, щоб здобувачі не тільки могли вчитися знаходити різноманітні методи вирішення проблемних завдань, а й отримувати досвід, який вони зможуть використовувати в подальшій професійній діяльності, застосовуючи логіку, дослідні вміння та здібності, нестандартні підходи.

2. Індивідуальні наукові дослідження здобувачів, тобто їх участь у розробці певної проблеми в рамках наукових гуртків. У результаті відбувається формування у здобувачів перспективних навичок, умінь і отримання найпростіших знань, необхідних для виконання наукової роботи, навчання основам самостійної роботи, розвиток нестандартного мислення. Також в рамках наукового гуртка важливою складовою цієї роботи є участь в круглих столах, конкурсах.

3. Виконання наукового дослідження на практиці: у вигляді підготовки наукових рефератів на задану тему (*наприклад, «Функціоналістська парадигма дослідження сучасних соціокультурних процесів», «Соціальна система як система відносин у соціокультурній сфері», «Сучасна футурологія про соціокультурні перспективи людини і людства» та ін.*) або організації дослідницької роботи здобувачів в процесі підготовки до наукових конференцій. Наукове дослідження здобувачів мистецьких спеціальностей дозволяє не тільки сформувати дослідницькі навички, виробити основи наукового підходу (об'єктивність, доказовість положень, достовірність тверджень), але і розвиває, удосконалює здатність послідовно і логічно викладати напрацьований матеріал, формулювати отримані висновки.

Завдання викладача – організувати здобувачу наукове дослідження, допомогти йому пройти всі етапи дослідницької роботи, сприяти успіху самостійної дослідницької діяльності.

Дослідницька робота здійснюється в кілька етапів:

1) Вибір теми. Тематику дослідних робіт здобувач може вибрати самостійно або вибрати з викладачем, який виступає в ролі наукового керівника (наприклад, «Моделювання процесу управління у соціокультурній діяльності», «Технологія апробаційно-пошукових ділових ігор при розробці соціокультурних програм», «Основні напрями організаційної діяльності соціокультурних закладів»).

2) Вхідження в тему. Здобувач займається пошуком джерел за темою дослідження. *Застосовується структурно-функціональний і ретроспективний аналіз літератури відповідної тематики.*

3) Складання плану роботи. Визначивши коло питань і послідовність їх висвітлення в дослідженні, здобувач вибирає методи дослідження для проведення експерименту; формулює мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, гіпотезу, планує етапи роботи. На цьому етапі основна робота керівника – допомога у визначенні проблеми дослідження, формулюванні завдань, побудові алгоритму роботи. *Серед основних методів можна виділити: діалектичний, узагальнення, моделювання, індукції, дедукції, метод висування і перевірки гіпотез, емпіричні методи (анкетування, експертних оцінок, тестування, проведення експерименту – включаючи констатуючий, пошуковий і формуючий етапи експериментального дослідження), методи обробки даних з використанням сучасних інформаційних технологій.*

4) Аналіз результатів теоретичного і експериментального дослідження, формулювання висновків і рекомендацій. Мета даної роботи – вироблення у здобувачів навичок приводити у відповідність форму і зміст роботи. *Робота керівника на цьому етапі полягає в застосуванні методу системного аналізу виконаної роботи, конструктивної, об'єктивної і аргументованої критики, надання зауважень.*

5) Оформлення результатів дослідницької роботи.

6) Виступ здобувача з доповіддю про проведене дослідження. Завдання керівника на даному етапі – допомогти відібрати найбільш важливі тези для виступу, не перевантажуючи його другорядними відомостями, дати необхідні рекоменда-

ції в підготовці презентації, яка дозволить акцентувати увагу слухачів на найбільш ключових моментах проведеної роботи.

Таким чином, підвищення рівня професійних компетенцій у спеціалістів галузі мистецтва необхідно починати з першого курсу. Важливо навчити здобувача вибирати і аналізувати інформацію, розподіляти обсяг часу на проєкт, використовувати технологічні сучасні прийоми, що дозволить йому стати конкурентоспроможними на ринку праці. Впровадження в навчальний процес сучасних методів дослідження є необхідною умовою підвищення якості освіти і підготовки фахівців у сфері мистецтва на високому професійному рівні.

Висновки. За результатами аналізу наукових праць, власного теоретичного пошуку розглядаємо компетентність здобувачів мистецьких спеціальностей як інтегровану властивість особистості, що характеризується наявністю професійних знань, умінь, навичок, цінностей і особистісних якостей, які обумовлюють здатність особистості ефективно здійснювати професійну діяльність, об'єктивно оцінювати завдання, ефективно їх виконувати у вказаний термін і необхідної якості.

У свою чергу, поняття «формування професійної компетентності майбутніх фахівців у сфері мистецтва» визначаємо як цілеспрямований процес набуття здобувачами комплексу професійних знань, умінь, навичок і особистісних якостей, що в ході навчання в освітній організації інтегруються у властивість особистості, необхідну для виконання професійних функцій у сфері мистецтва.

Практичний досвід викладання у ЗВО підтверджує необхідність та важливість формування науково-дослідницького компоненту у моделі професійної компетентності здобувачів у процесі навчання. Включення здобувачів у дослідну діяльність і застосування наукових методів дозволяє перетворювати теоретичні знання в професійний досвід і створює умови для саморозвитку особистості, дозволяє реалізовувати творчий потенціал, самовизначитися і самореалізуватися, що, в кінцевому підсумку, формує загальні та професійні компетентності фахівців мистецьких спеціальностей, які забезпечують конкурентоспроможність і затребуваність їх на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беземчук Л. В. Структура підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2014. № 10. С. 66-70.
2. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*. 2013. Вип. 13. С. 130–135.
3. Галімов Ю. А. Комплексний підхід до забезпечення якості підготовки фахівців. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2011. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/ (дата звернення 14.07.2021).

4. Кобзар Н.В. Поняття «компетентність», «компетенція», «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі. *Науковий вісник Донбасу*. Вип. 2010. № 3(11). С. 35–38.
5. Комаровська О. А. Мистецька освіта: глибина й багатогранність. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 1 (79). С. 6-9.
6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.01.2020 р. № 14 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS34080.html (дата звернення 14.07.2021).
7. Овсієнко Л. Компетентнісний підхід до навчання: теоретичний аналіз. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2017. № 2(57). С. 82–87.
8. Руденька Т.М. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців мистецьких спеціальностей засобами арт-педагогіки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2017. 237 с.
9. Ходань О. Л. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2013. Вип. 29. С. 232–235.
10. Christensen C. The innovator's solution: creating and sustaining successful growth. *Harvard Business Press*. 2003.

REFERENCES

1. Bezemchuk L.V. Struktura pidhotovky maibutnoho vykladacha muzychnoho mystetstva do profesiinoi diialnosti v umovakh VNZ [The structure of preparation of the future teacher of musical art for professional activity in the conditions of high school]. *Youth and the market*, 2014, Nr 10, pp.66–70 [in Ukrainian].
2. Boychuk Y.D. Kompetentnisnyi pidkhid yak osnova modernizatsii suchasnoi osvity [Competence approach as a basis for modernization of modern education]. *Educational space. Global, regional and information aspects*, 2013, Nr 13, pp. 130–135 [in Ukrainian].
3. Galimov Y.A. Kompleksnyi pidkhid do zabezpechennia yakosti pidhotovky fakhivtsiv [A comprehensive approach to ensuring the quality of training]. *Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*, 2011. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/ (access date 14.07.2021) [in Ukrainian].
4. Kobzar N.V. Poniattia «kompetentnist», «kompetentsiia», «hotovnist do diialnosti» v suchasni osvitni paradigmati [The concept of «competence», «competence», «readiness for action» in the modern educational paradigm]. *Scientific Bulletin of Donbass*, 2010, Nr 3 (11), pp. 35–38 [in Ukrainian].
5. Komarovskaya O.A. Mystetska osvita: hlybyna y bahatohrannist [Art education: depth and versatility]. *Art and education*, 2016, Nr 1 (79), pp. 6–9 [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 023 «Obrazotvorche mystetstvo, prykladne mystetstvo, restavratsiia» dlia drugoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 24.05.2019 Nr 726 «On approval of the standard of higher education in the specialty 023" Fine arts, applied arts, restoration "for the second (master's) level of higher education»]. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/ (access date 14.07.2021) [in Ukrainian].
7. Ovsienko L. Kompetentnisnyi pidkhid do navchannia: teoretychnyi analiz. [Competence approach to learning: theoretical analysis]. *Pedagogical process: theory and practice*, 2017, Nr 2 (57), pp. 82–87 [in Ukrainian].
8. Rudenka T.M. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv mystetskykh spetsialnostei zasobamy art-pedahohiky [Formation of professional competence of future specialists of art specialties by means of art pedagogy]: dis. ... cand. ped. science: 13.00.04. Zhytomyr, 2017, 237 p. [in Ukrainian].
9. Khodan O.L. Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u VNZ [Competence approach to the training of future professionals in higher education]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*, 2013, Nr 29, 232–235 [in Ukrainian].
10. Christensen C. The innovator's solution: creating and sustaining successful growth. *Harvard Business Press*, 2003.